

THE IMPACT OF THE GLOBAL PANDEMIC CRISIS ON THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

IMPACTUL CRIZEI PANDEMICE GLOBALE ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

Ivan LUCHIAN

PhD, Associate Professor, IMI-NOVA International Management Institute, MOLDOVA

e-mail: luchian_ivan@mail.ru

Angela FILIP

PhD, Associate Professor, State University of MOLDOVA

e-mail: filip77@mail.ru

Abstract

Currently, the global community is facing a unique pandemic crisis, which due to mechanisms of economic globalization will inevitably influence political, social and economic life of the Republic of Moldova. The picture of the influence of global pandemic crisis on domestic economy is complex and, to some extent, contradictory. Its study is complicated by the fact that since 1989 it has been in a state of continuous economic crisis with different periods of manifestation and tension. The impact of the pandemic crisis on the economy of the Republic of Moldova is to be studied through the prism of two interconnected dimensions: economic and financial. From an economic point of view, the pandemic crisis affected the country's industrial production, services and trade. In terms of financial aspects, the COVID-19 crisis has affected the financial situation of economic agents in different sectors of the economy, the functioning of some segments of the financial market, as well as the monetary balance. The results of study are important for the implementation of anti-crisis measures both at the national level and at the level of branch and economic agents.

Keywords: *pandemic crisis, economy, economic problems, financial problems*

JEL Classification: *F02, F6*

INTRODUCERE

Criza economică globală actuală este determinată, în mare parte, de răspândirea la nivel mondial a pandemiei COVID-19, care mai este cunoscută și sub denumirea de pandemie de coronavirus.

O bună parte a experților sunt de opinia că: „Pandemia de COVID-19 a dat o lovitură gravă economiilor tuturor țărilor. Potrivit experților, ne confruntăm cu cea mai gravă criză economică de după cel de-al Doilea Război Mondial. Pandemia a afectat aproape toate țările lumii. Mai mult de jumătate din populația lumii s-a confruntat cu măsuri dure de carantină și restricții de circulație. Niciodată în istoria omenirii aceste măsuri nu au atins o asemenea amploare”. [1]

Costul pandemiei privit sub totalitatea cheltuielilor publice pentru intervenția combaterea pandemiei și de susținere a economiei este evaluat la nivel echivalent a 12 trilioane Dolari SUA.

Această injectare financiară de mijloace bugetare a fost una neuniformă și nu a salvat economia de la scădere din cauza încetării activităților de afaceri, călătoriilor, întreruperii lanțurilor de aprovizionare și manifestării altor factori.

Pandemia de COVID-19 poate mări decalajul de bunăstare nu numai la nivel internațional, ci și în interiorul statelor individuale.

La situația din 09 decembrie 2021, la nivel mondial numărul de persoane infectate cu noul coronavirus a constituit 268,3 milioane, iar numărul persoanelor decedate – 5,3 milioane.

În martie 2020, COVID-19 a ajuns și în Republica Moldova. Guvernul de la Chișinău, la fel ca și guvernele din celelalte state ale lumii, a aprobat o serie de restricții de circulație și activitate

antreprenorială pentru a opri răspândirea infecției, dar care s-au soldat cu un impact dezastruos pentru mediul de afaceri. Transportul, HoReCa, turismul, comerțul, serviciile au fost cele mai afectate ramuri, în care s-au închis numeroase afaceri și s-au disponibilizat mii de salariați. Însă, amploarea crizei economice a început să se vadă abia în toamnă. [2]

La 09.12.2021, în Republica Moldova numărul de persoane infectate cu COVID-19 a constituit 367,3 mii, iar numărul persoanelor decedate – 9,3 mii.

La momentul de față, a devenit evident, că răspândirea pandemiei la nivel de stat în Republica Moldova este unul din rezultatele specifice ale globalizării. Însă acesta nu este unicul efect aferent pandemiei globale. Economia Republicii Moldova suportă impactul crizei economice globale, datorită nivelului înalt al integrării economice și caracterului deschis al economiei naționale.

Studiul acestui impact se complică prin faptul, că din 1989 economia Republicii Moldova se află în stare de criză economică perpetuă, care se manifestă periodic în formă de valuri, iar pandemia doar complică stare de lucruri.

În continuare vor fi analizate aspectele economice de bază ale influenței crizei COVID-19 asupra economiei Republicii Moldova.

ASPECTELE DE BAZĂ ALE INFLUENȚEI CRIZEI PANDEMICE GLOBALE ASUPRA ECONOMIEI REPUBLICII MOLDOVA

Pandemia a avut un complex de consecințe economice, care în formă generală s-au exprimat prin reducerea Produsului Intern Brut (PIB) (Figura 1).

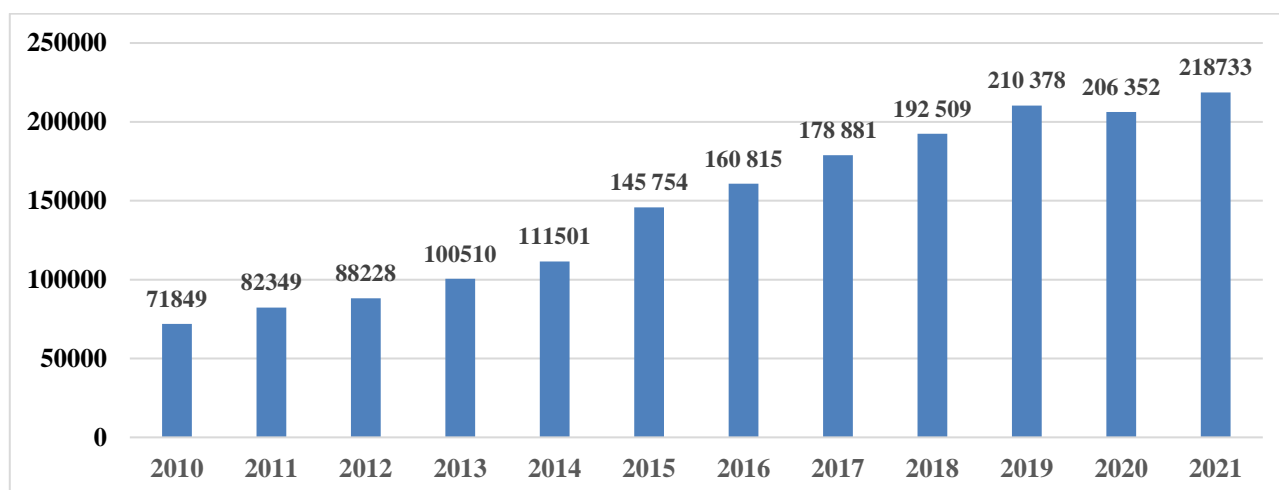

Figura 1. Dinamica Produsului Intern Brut al Republicii Moldova (milioane lei)

Sursa: [3], [4]

Astfel, în anul 2020 PIB-ul Republicii Moldova s-a diminuat în prețuri curente cu 4026 milioane lei (sau cu 1,9%), atingând nivelul de 206352 milioane lei.

Pentru anul 2021, Ministerul Economiei prezice o creștere economică de 6%, FMI și BERD – 4,5%, iar Banca Mondială – 3,8%. [4]

În anul 2020 valoarea producției industriale a constituit 59659,6 milioane lei, sporind cu 326,5 milioane lei (sau cu 0,6%). [5]

Valoarea producției industriale livrate în anul 2020 a însumat 56978,5 milioane lei, mărindu-se cu 643,8 mil. lei (+11,4%). [5]

În același timp, în anul 2020 indicele cifrei de afaceri în industrie s-a diminuat față de anul 2019 cu 2,7%. [3]

De asemenea, drept problematică se prezintă dinamica Indicelui volumului producției industriale (Figura 2).

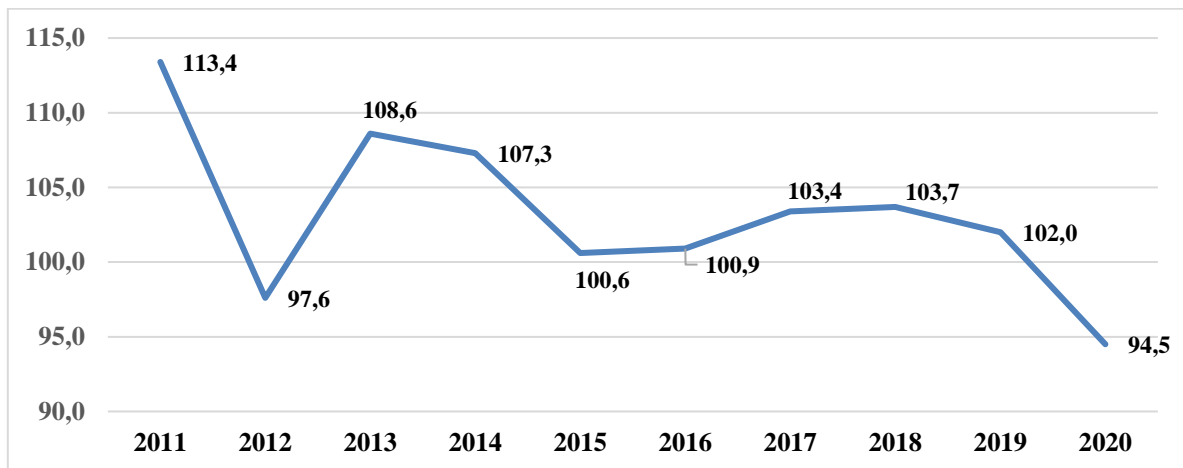

Figura 2. Dinamica Indicelui volumului producției industriale, anul precedent=100

Sursa: [6]

În anul 2020 indicele producției industriale s-a micșorat cu 5,5 puncte față de anul 2019. Este remarcabil faptul, că indicele menționat în industria prelucrătoare acesta a scăzut cu 7,1%. În industria extractivă el a crescut cu 9,5%, iar în producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat – cu 2,3%.

Volumul producției globale agricole în anul 2020 a constituit 30061 milioane lei, reducându-se cu 4536 milioane lei (sau cu 13,1%). Cea mai severă reducere a avut loc în domeniul serviciilor agricole (-20,9%), după care urmează producția vegetală (-17,4%) și producția animalieră (-1,2%). [7]

Însă această reducere în mare parte poate fi atribuită efectelor cataclismelor naturale, în special secetei severe, din Republica Moldova.

Criza pandemică a avut o anumită influență asupra comerțului exterior al Republicii Moldova (Figura 3).

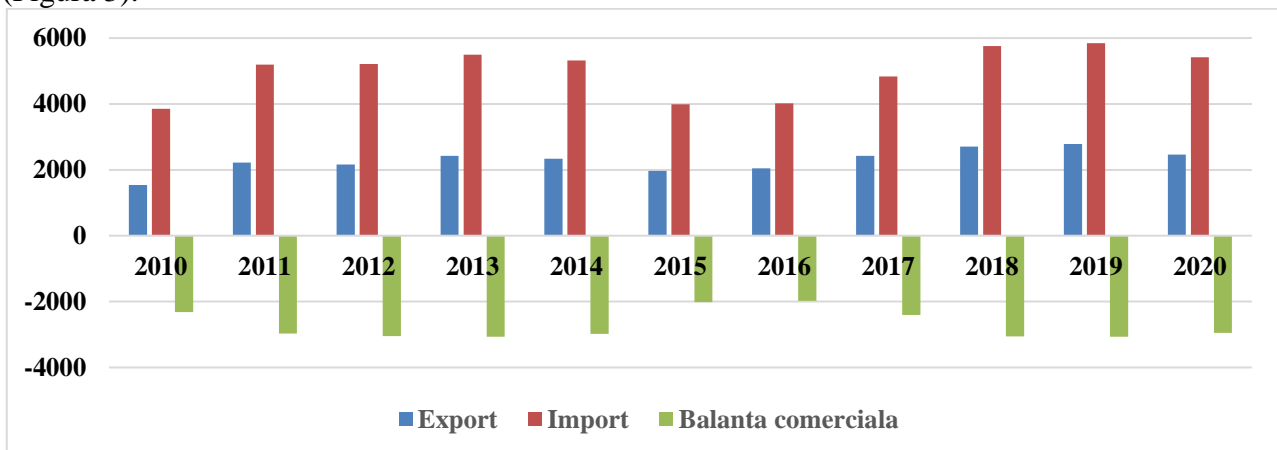

Figura 3. Dinamica comerțului exterior al Republicii Moldova (milioane Dolari SUA)

Sursa: [8]

Astfel, în anul 2020 exportul din Republica Moldova a constituit 2467,1 milioane Dolari SUA, fiind în reducere față de anul precedent cu 312,1 milioane Dolari SUA (sau cu 11,2%).

Exporturile de mărfuri în țările Uniunii Europene au constituit 1,6 miliarde Dolari SUA (fiind în reducere cu 7,9% față de anul 2019), ceea ce corespunde unei cote de 66,5% în suma totală a exporturilor. Iar exporturile în țările CSI au deținut o pondere de 15,3%, având o valoare de 376,9 milioane Dolari SUA. Exporturile de mărfuri către aceste țări s-au diminuat cu 13,3% în comparație cu anul 2019. [3]

În anul 2020 importul a scăzut într-o măsură mai mică – cu 7,3%, adică cu 426,5 milioane Dolari SUA, coborând până la nivelul de 5416,0 milioane Dolari SUA.

Importurile de mărfuri din țările Uniunii Europene au însumat 2,5 miliarde Dolari SUA (cu diminuare de 12,7% față de anul 2019), având o pondere de 45,6% în total importuri. Importurile de mărfuri din țările CSI au avut au constituit 1,3 miliarde Dolari SUA (fiind cu 7,0% mai puțin decât în anul 2019), ceea ce a avut cotă de 24,3% în total importuri. [3]

Drept rezultat, deficitul balanței comerciale s-a redus cu 114,4 milioane Dolari SUA (sau cu 3,7%), fiind de 2948,9 milioane Dolari SUA. Iar gradul de acoperire a importurilor cu exporturi s-a redus în anul 2020 cu 2,0 p.p., fiind la nivelul de 45,6%.

Criza pandemică a afectat în mod specific activitatea comercială internă.

Astfel în anul 2020 cifra de afaceri pentru comerțul de bunuri cu amănuntul s-a mărit cu 4,6% față de nivelul anului 2019 și au atins 61,7 miliarde lei. Simultan, serviciile prestate populației au fost în diminuare cu 15,7%, constituind 18,8 miliarde lei. [9]

Cifra de afaceri pentru comerțul de bunuri cu ridicata și serviciile prestate întreprinderilor a fost în scădere în 2020. Astfel, comerțul de bunuri cu ridicata s-a diminuat pe parcursul anului 2021 cu 5,6%, până la 107,7 miliarde lei. Costurile serviciilor prestate întreprinderilor, de asemenea, au scăzut cu 15,5% și au însumat 39,3 miliarde lei. În scădere a fost și cifra de afaceri în comerț, întreținere și reparație a autovehiculelor și motocicletelor – cu 18,1%, fiind la nivel de 9,4 miliarde lei.

Experții sunt de opinia că „factorii de bază ce au influențat activitatea comercială pe piața internă în 2020 au fost restrângerea sau sistarea temporară a activității unităților comerciale de bunuri și servicii, ca urmare a măsurilor de protecție a sănătății și de prevenire a răspândirii COVID-19; descreșterea cererii de servicii din partea populației din cauza pericolelor pentru sănătate generate de pandemie, cu excepția serviciilor prestate în domeniul sănătății, serviciilor în tehnologia informației”.

[9]

Numărul turiștilor în anul 2020 a constituit 90,3 mii, fiind în scădere cu 284,5 mii (sau cu 75,9%). Drept rezultat, în structurile de primire turistică colective în anul 2020 numărul înnoptărilor s-a redus cu 76,4% față de anul 2019. Indicele de utilizare netă a capacității de cazare turistică în funcțiune în anul 2020 s-a redus cu 20 puncte față de anul precedent, coborându-se la nivelul de 13,0. [3]

Criza pandemică a afectat sistemul național de transport.

În anul 2020 au fost transportați 55,6 milioane pasageri, reducerea fiind de 46,1% față de anul precedent. Iar parcursul pasagerilor a constituit 2434,7 milioane pasageri-km, scăzând cu 59,2% în comparație cu anul 2019. [10]

Reducerea de 12,5% față de anul precedent se referă la transportul de mărfuri, care în anul 2020 a constituit 16,5 milioane tone de mărfuri. Parcursul mărfurilor a însumat 4635,2 milioane tone-km, diminuându-se cu 6,3% în comparație cu anul 2019. [10]

Criza pandemică a contribuit la menținerea trendului descendent al populației Republicii Moldova.

Astfel, populația RM s-a redus în anul 2020 cu 42,2 mii persoane (sau cu 1,6%) față de anul 2019. Iar în anul 2021 această scădere se prognozează să constituie 46,8 mii persoane (sau cu 1,8%). [11]

În opinia specialiștilor de la Biroul Național de Statistică, aceste schimbări se datorează, în special, pierderilor cauzate de migrația netă și sporul natural negativ al populației.

Aceeași tendință o vedem și în dinamica forței de muncă, care în anul 2020 s-a redus cu 52 mii persoane (sau cu 5,7%) față de anul 2019, constituind 867 mii persoane. [3]

Numărul salariaților în economia națională s-a micșorat cu 3,5 mii persoane, constituind 738,5 mii salariați. Numărul de angajați în sectorul bugetar s-a mărit cu 2,1 mii persoane, numărul lor fiind

73,7 mii persoane. În sectorul real al economiei numărul de personal a constituit 564,8 mii persoane, reducându-se cu 5,6 mii persoane. [12]

În același timp, criza pandemică, nu a afectat esențial dinamica aprecierii nivelului calității vieții. Astfel, în anul 2020 Indicele Progresului Social a crescut cu 3 puncte până la 72,58 puncte. [13]

Iar în anul 2021 această creștere a continuat până la 73,67 puncte, plasând Republica Moldova pe locul 60, fiind în rândul țărilor din a treia categorie din clasament, după Montenegro, Tunisia și Ecuador. [14]

În anul 2020 a crescut venitul salarial lunar în cadrul economiei cu 751,4 lei (sau cu 10,2%), atingând nivelul 8107,5 lei.

INFLUENȚA CRIZEI PANDEMICE GLOBALE ASUPRA ACTIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Impactul crizei COVID-19 asupra întreprinderilor din Republica Moldova la nivel general poate fi caracterizată prin prisma a trei indicatori: valoarea producției, cifra de afaceri, venituri din vânzări, profitul net, după cum se prezintă în Figura 4.

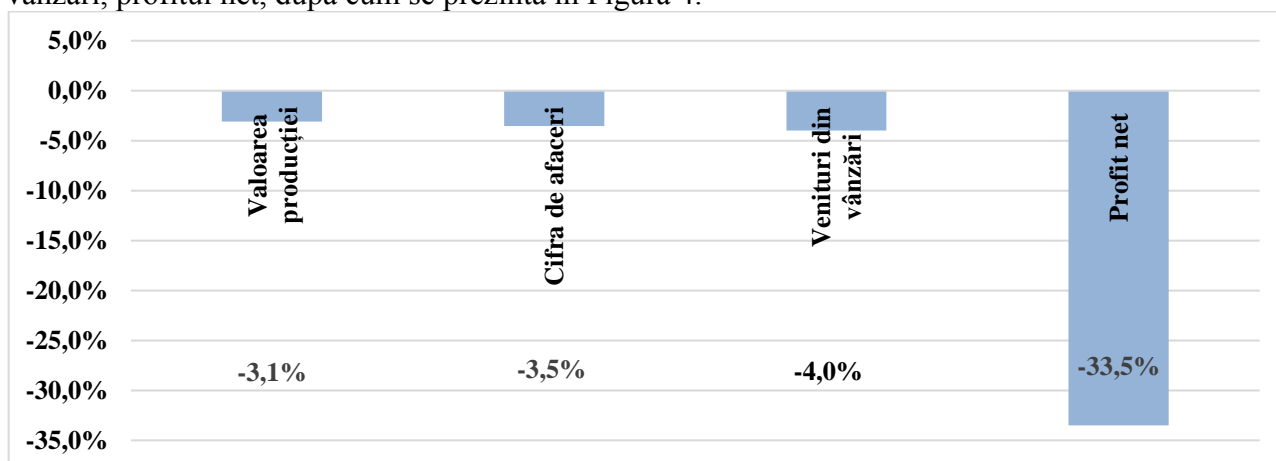

Figura 4. Dinamica relativă a indicatorilor de bază ai activității economice a întreprinderilor din Republica Moldova în perioada anilor 2019-2020 (%)

Sursa: [15], [16]

Dinamica indicatorilor menționați în diviziune pe ramuri este prezentată în Tabelul 1. În anul 2020 valoarea producției întreprinderilor din Republica Moldova a scăzut cu 5481,7 milioane lei (sau cu 3,1%), constituind 173118,3 milioane lei, însă în diviziune pe ramuri această scădere a fost una neuniformă. Astfel, cele mai mari scăderi au fost în activitățile de cazare și alimentație publică (-43,8%), transportul și depozitarea (-31,1%), activitățile de servicii administrative și activități servicii suport (-22,7%), industria extractivă (-18,2%) și tranzacțiile imobiliare (-10,3%).

În același timp, au fost ramuri, care au reușit să mărească valoarea producției: construcții (+17,5%), distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare (+5,8%), informații și comunicații (+3,6%), producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (+2,1%) și industria prelucrătoare (+0,7%).

Tabelul 1. Dinamica relativă a indicatorilor de bază ai activității economice a întreprinderilor în perioada anilor 2019-2020 în diviziune pe ramuri (%)

	Valoarea producției	Cifra de afaceri	Venituri din vânzări
Industria extractivă	-18,2%	-19,9%	+0,9%
Industria prelucrătoare	+0,7%	+0,5%	+0,02%
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	+2,1%	-4,4%	-4,2%
Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	+5,8%	+5,2%	+3,8%
Construcții	+17,5%	+17,0%	+4,7%
Comerțul cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	+0,3%	-2,9%	-3,9%
Transportul și depozitarea	-31,1%	-27,3%	-27,3%
Activități de cazare și alimentație publică	-43,8%	-45,6%	-41,3%
Informații și comunicații	+3,6%	+2,7%	+3,3%
Tranzacții imobiliare	-10,3%	-11,3%	-0,7%
Activitățile profesionale, științifice și tehnice	-2,2%	-3,5%	-0,6%
Activitățile de servicii administrative și activități servicii suport	-22,7%	-23,8%	-33,0%
Alte activități de servicii	-17,7%	-14,3%	+1,1%

Sursa: [15], [16]

Cifra de afaceri a întreprinderilor din Republica Moldova în anul 2020 a scăzut cu 12226,4 milioane lei (sau cu 3,5%) față de anul precedent. Scăderi au avut loc într-o mare parte a întreprinderilor autohtone, cele mai importante diminuări fiind înregistrate în: activitățile de cazare și alimentație publică (-45,6%), transportul și depozitarea (-27,3%), activitățile de servicii administrative și activități servicii suport (-23,8%), industria extractivă (-19,9%), tranzacțiile imobiliare (-11,3%). În același timp, unele ramuri au reușit să obțină un rezultat pozitiv: construcții (+17,0%), informații și comunicații (+2,7%), Industria prelucrătoare (+0,5%).

Veniturile din vânzări ale întreprinderilor din Republica Moldova în anul 2020 s-au redus cu 16014,5 milioane lei (sau cu 4,0%) față de anul 2019. Prin prisma ramurilor, această scădere a fost neuniformă. Cele mai mari diminuări au fost în următoarele ramuri: activitățile de cazare și alimentație publică (-45,6%), activitățile de servicii administrative și activități servicii suport (-33,0%), transportul și depozitarea (-27,3%). Simultan, unele companii au reușit să obțină rezultate pozitive, cum ar fi: construcții (+4,7%), distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare (+3,8%), informațiile și comunicațiile (+3,3%), industria extractivă (+0,9%).

În anul 2020 profitul net al întreprinderilor autohtone a constituit 14859,7 milioane lei, reducându-se față de anul 2019 cu 7484,2 milioane lei (-33,5%).

Această reducere a fost una neuniformă în funcție de mărimea unităților economice: întreprinderile mari (-35,3%), întreprinderile mijlocii (-24,0%), întreprinderile mici (-33,7%), întreprinderile micro (-36,0%).

Într-un șir de ramuri întreprinderile au obținut pierderi:

- Activitățile de cazare și alimentația publică: -368,74 milioane lei;
- Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat: -84,4 milioane lei;

- Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare: -44,05 milioane lei;
- Transportul și depozitarea: -23,4 milioane lei.

În alte ramuri au avut lor reduceri substanțiale ale profitului net: activitățile de servicii administrative și activități servicii suport (-57,4%), tranzacțiile imobiliare (-34,8%), comerțul cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor (-17,7%), construcții (-5,1%), industria prelucrătoare (-1,9%).

În același timp, doar în două ramuri a avut loc un spor de profit net: industria extractivă (+9,4%), informații și comunicații (+3,9%).

IMPACTUL CRIZEI PANDEMICE ASUPRA SECTORULUI FINANCIAR AL REPUBLICII MOLDOVA

Criza pandemică a afectat starea finanțelor publice prin extinderea exagerată a deficitului Bugetului de Public Național (BPN) (Figura 5).

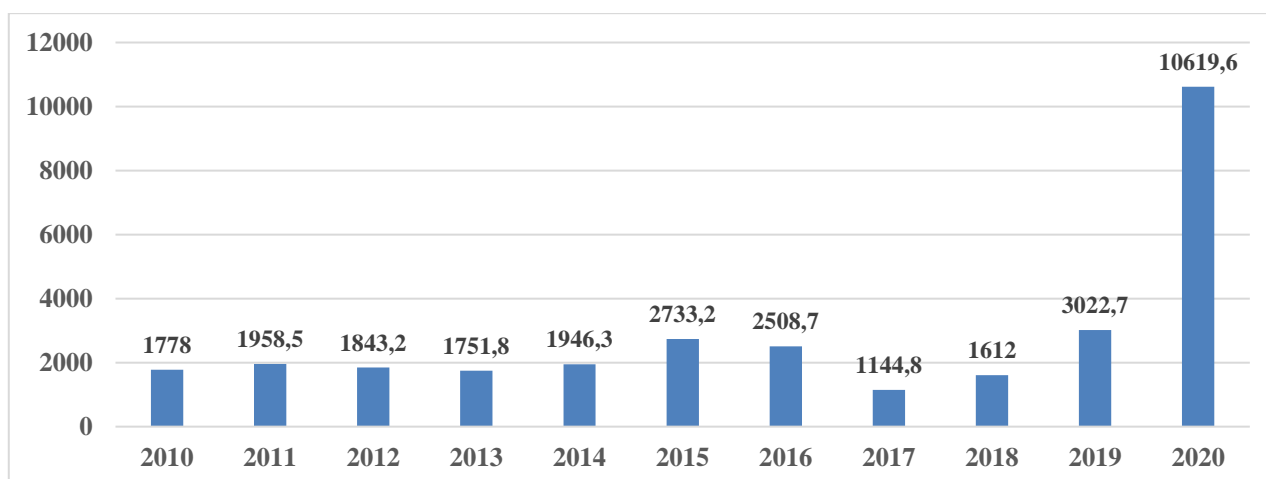

Figura 5. Dinamica deficitului Bugetului de Public Național al Republicii Moldova (milioane lei)

Sursa: [3]

Astfel, în anul 2020 acest indicator a constituit 10619,6 milioane lei, fiind în creștere de 3,5 ori față de anul 2019. Drept rezultat, a crescut ponderea deficitului BPN în PIB-ul țării pentru anii 2019 și 2020, constituind respectiv 1,4% și 5,4%.

În mod inevitabil, acest proces a condus la mărirea datoriei de stat (Figura 6). [16] Ponderea datoriei de stat în PIB s-a mărit până la nivelul de 32,9% (+7,8 p.p.), atingând nivelul de 67820,7 milioane lei (+15 326,4 milioane lei sau +29,2%).

În anul 2020 soldul datoriei de stat externe s-a majorat cu 537,3 mil. dolari SUA sau cu 31,5%, constituind 2241,4 milioane dolari SUA (echivalentul a 38585,1 mil. lei).

Ministerului Finanțelor explică această mărire astfel: „Această modificare este justificată prin finanțarea externă netă pozitivă în valoare de 414,0 mil. dolari SUA, și prin fluctuația pozitivă a ratei de schimb a dolarului SUA față de alte valute în sumă de 123,4 mil. dolari SUA. Totodată, ca urmare a deprecierei monedei naționale față de dolarul SUA, soldul datoriei de stat externe exprimat în lei s-a majorat cu 11,88 mil. lei sau cu 0,03%”.

Ponderea datoriei externe în PIB-ul Republicii Moldova s-a mărit cu 4,8 p.p., atingând nivelul de 18,7%.

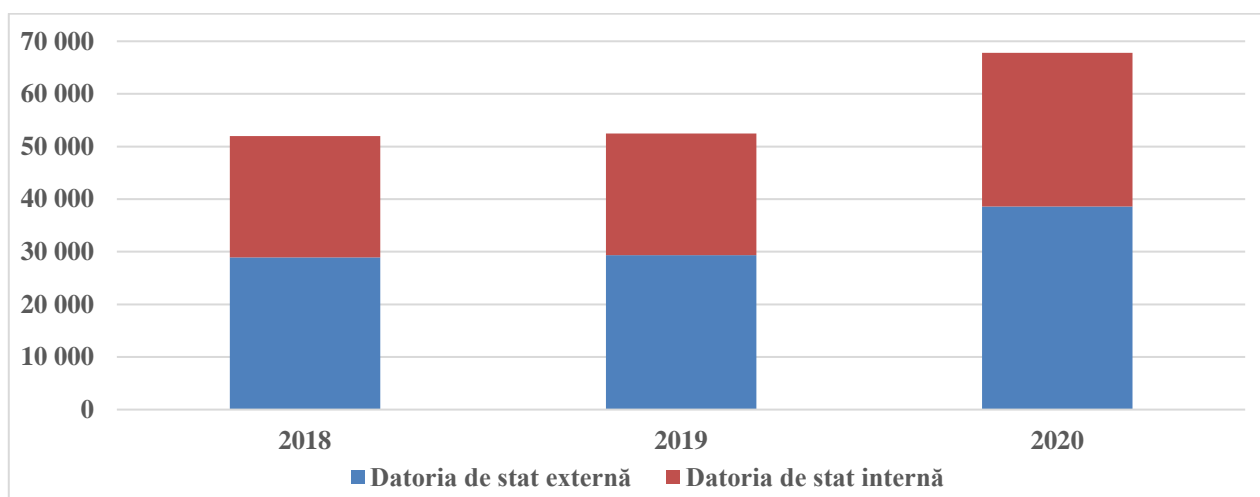

Figura 6. Dinamica datoriei de Stat a Republicii Moldova (milioane lei)

Sursa: [17]

Datoria de stat internă în anul 2020 s-a majorat cu 5739,7 milioane lei sau cu 24,4 la sută față de anul precedent, constituind 29235,6 milioane lei.

Majorarea datoriei de stat interne în anul 2020 s-a produs preponderent din contul măririi emisiunii valorilor mobiliare de stat (VMS) pe piața primară în sumă cu 5990,2 milioane lei și răscumpărării VMS emise pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat în sumă de 240,0 milioane lei.

Pondere în PIB a datoriei de stat interne a fost de 14,2 la sută, mărindu-se față de anul 2019 cu 3,0 p.p.

Activitatea investițională din Republica Moldova s-a adeverit a fi sensibilă față de criza pandemică (Figura 7).

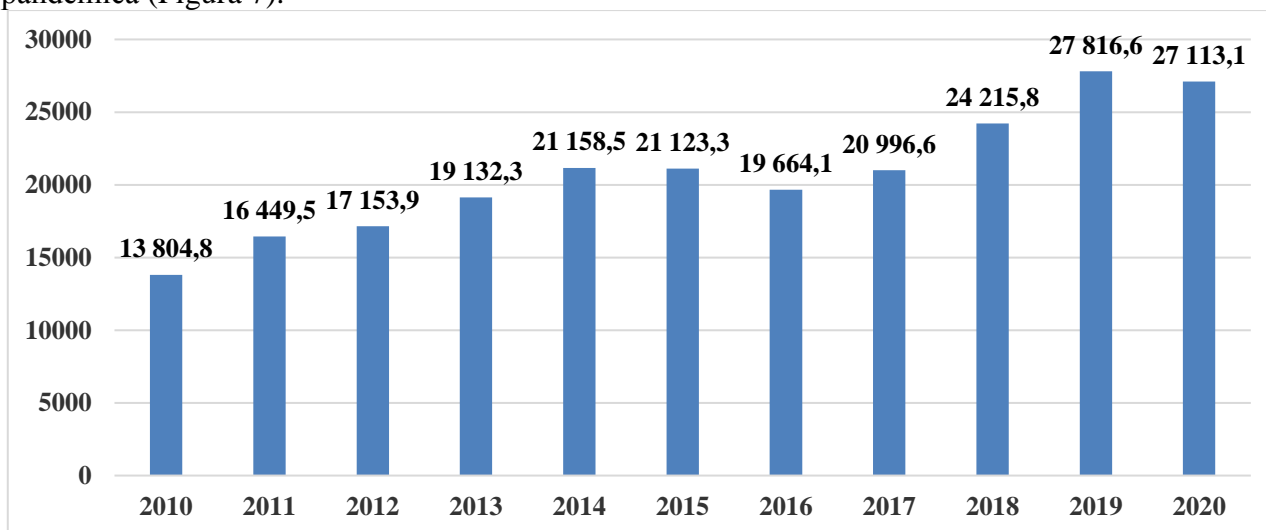

Figura 7. Dinamica volumului anual al investițiilor în active imobilizate în Republica Moldova (mil. lei)

Sursa: [18]

În anul 2020 a avut loc o scădere până la 27113,1 milioane lei a volumului anual al investițiilor în active imobilizate, adică cu 703,5 milioane lei (sau cu 2,5%).

Imobilizări corporale în anul 2020 au avut o pondere de 98,1% (+1,2 p.p. față de anul 2019) în cadrul investițiilor în active imobilizate. Volumul lor a constituit 26593,6 mil. lei în anul 2020, fiind în scădere cu 3697,4 mil. lei față de anul 2019.

În anul 2020 în cadrul imobilizărilor corporale au avut loc anumite schimbări structurale. Creșterea a avut loc doar în investițiile în construcții inginerești cu 856,0 mil. lei, constituind 6810,5 mil. lei.

În celelalte posturi constatăm reduceri [19]:

- Investițiile în clădiri rezidențiale – cu 778,2 mil. lei, constituind 3741,5 mil. lei;
- Investițiile în clădiri nerezidențiale – cu 1464,9 mil. lei, însumând 4510,1 mil. lei;
- Investițiile în mașini și utilaje – cu 1785,3 mil. lei, în valoare de 7163,8 mil. lei;
- Investițiile în mijloace de transport - cu 154,0 mil. lei, în valoare de 2886,9 mil. lei;
- Investițiile în alte imobilizări corporale - cu 371,0 mil. lei, în valoare de 1480,8 mil. lei.

În anul 2020 cel mai mare volum (12,9 miliarde lei) al plasamentelor în active imobilizate a fost efectuat de către investitorii cu forma de proprietate privată, care au avut o pondere de 47,6% din volumul total al investițiilor. Investitorii cu forma de proprietate publică au valorificat 10,0 miliarde lei (36,9% din total), iar investitorilor cu forma de proprietate străină le-au revenit 7,3% din totalul investițiilor. [3]

O bună parte din activitatea investițională este realizată în formă de lucrări de construcții. În anul 2020 volumul lor de construcții a fost de 14,0 miliarde lei, sporind cu 3,7% (în prețuri comparabile) față de anul 2019. În aspect de structură a lucrărilor executate, volumul lucrărilor de reparații capitale și cel al lucrărilor de întreținere și reparații curente a însumat 7,2 miliarde lei, fiind cu 11,7% mai mari față de anul 2019. Prin prisma obiectelor de construcții, au dominat lucrările la construcțiile inginerești în valoare de 6,6 miliarde lei, mărindu-se cu 17,4% față de anul precedent. [3]

Investițiile străine au înregistrat la 31.12.2020 un stoc în valoare de 11316,99 milioane Dolari SUA, în creștere cu 1040,81 mil. USD (+10,1%) comparativ cu finele anului 2019. [20]

Stocul total al investițiilor străine directe acumulat la sfârșitul anului 2020 a fost evaluat la 4851,4 milioane Dolari SUA (în creștere cu 117,5 milioane Dolari SUA sau cu 2,5% față de finele anului 2019).

Criza pandemică a afectat și piața de capital. În anul 2020 a avut loc continuarea trendului descendent al plasamentelor primare de acțiuni, atingând nivelul de 83,3 milioane lei, cu reducere de 127,3 milioane lei (sau cu 60,4%) față de anul 2019. Volumul tranzacțiilor pe piața secundară de acțiuni în anul 2020, de asemenea, a scăzut cu 3580,5 milioane lei (sau cu 68,2%) și a constituit 1669,9 milioane lei. [21]

Impactul crizei pandemice asupra activității bancare este una specifică, deoarece din anul 2018 sistemului bancar autohton este în criză de supralichiditate, iar pandemia doar a agravat influența ei.

În conformitate cu datele Băncii Naționale a Moldovei în anul 2020 băncile comerciale au continuat să mențină un nivel înalt de lichiditate [22]:

- Nivelul indicatorului lichidității pe termen lung (principiul I al lichidității) a constituit 0,71 (limita ≤ 1), deviind neesențial față de nivelul anului 2019 (0,72).
- Lichiditatea curentă pe sector (principiul II al lichidității) a constituit 50,62% (limita $\geq 20\%$), iar în anul 2019 el a fost de 50,65. Mai mult de jumătate din activele sectorului bancar fiind concentrate în active lichide.
- Lichiditatea pe benzi de scadență (principiul III al lichidității), care nu trebuie să fie mai mic de 1 pe fiecare bandă de scadență, a fost respectat de toate băncile: până la o luna inclusiv – 2,28, între o lună și 3 luni inclusiv – 19,86, între 3 și 6 luni inclusiv – 14,74, între 6 și 12 luni inclusiv – 9,97, peste 12 luni – 7,97.

Criza pandemică a contribuit la reducerea profitului total al băncilor comerciale cu 0,6 miliarde lei (sau cu 27,0%), însumând 1,65 miliarde lei. Rentabilitatea activelor și rentabilitatea capitalului au constituit 1,7% și, respectiv, 9,6%, fiind în descreștere cu 0,8 p.p. și, respectiv, cu 5,0 p.p. comparativ cu sfârșitul anului precedent. [23]

Către sfârșitul anului 2020 capitalul propriu al băncilor comerciale autohtone a constituit 13,6 miliarde lei și au înregistrat o creștere de 2,2 miliarde lei (+19,3%).

În același timp, în anul 2020 băncile comerciale au atras depozite în volum de 24882,6 milioane lei, fiind în scădere cu 5029,8 (sau cu 16,8%) față de anul 2019. Depozitele noi atrase în monedă națională s-au diminuat cu 12,4%, iar cele în valută – cu 24,3%. [24]

Creditele noi acordate de către băncile comerciale în anul 2020 au însumat 33145,2 milioane lei, fiind în scădere cu 687,8 (sau cu 2,0%) față de anul precedent. Creditele noi acordate în monedă națională s-au mărit cu 1,1%, iar cele în valută s-au redus cu 8,5%.

Cele mai solicitate au fost creditele acordate pentru procurarea/construcția imobilului – cu 26,3% (1,6 miliarde lei) și creditele acordate comerțului – cu 11,7% (1,1 miliarde lei).

Către sfârșitul anului 2020 ponderea creditelor neperformante în totalul creditelor s-a diminuat nesemnificativ cu 1,1 p.p., constituind 7,4%. La fel, s-a diminuat nesemnificativ și ponderea creditelor expirate în totalul creditelor, de la 4,8% până la 4,5%.

Criza pandemică a contribuit la intensificarea concurenței dintre băncile comerciale și sectorul de creditare nebanară.

În anul 2020 ponderea stocului de credite acordate de ultimul în PIB a însemnat o creștere cu 0,22 p.p. față de anul 2019, atingând valoarea de 5,12 la sută. Din altă parte, sectorul de creditare nebanară a avut o pondere de 16,2% în totalul sectorului de creditare din Republica Moldova în anul 2020, scăzând cu 1,2 p.p. Volumul total al creditelor acordate în cadrul sectorului de creditare nebanară în anul 2020 a însumat ^{11713,0} milioane lei, sporind față de anul 2019 cu 275,4 milioane lei (sau cu 2,7%). [21]

În 2020, volumul total al transferurilor bancare de mijloace bănești din străinătate în favoarea persoanelor fizice din Republica Moldova a constituit 1486,74 milioane dolari SUA, mărindu-se cu 263,85 milioane dolari SUA (sau cu 21,6%). [25]

În anii 2019-2020 a avut loc o reducere a tranzacțiilor de vânzare-cumpărare a apartamentelor în Republica Moldova de la 28674 până la 28199, adică cu 475 tranzacții (sau cu 1,7%). În același timp, piața imobiliară din Chișinău a înregistrat un număr maxim (22477) de tranzacții de vânzare-cumpărare, cu 290 de tranzacții mai multe comparativ cu anul 2019. În raioanele Republicii Moldova a fost constat numărul de 5722 tranzacții, cu o scădere de 11% sau 765 de tranzacții. [26]

În 2020 a avut loc o scădere a apartamentelor vândute prin ipotecă cu aproximativ 23% (2277 de apartamente).

În corespundere cu datele Biroului Național de Statistică, „în anul 2020 au fost date în exploatare 6906 locuințe (apartamente și case de locuit individuale) cu suprafața totală de 545,5 mii m², sau cu 20,7% mai puțin față de anul 2019”, iar „distribuția în funcție de locul amplasării locuințelor arată că, în mediul urban au fost date în exploatare 5895 locuințe cu suprafața totală de 429,4 mii m² sau cu 24,3% mai puțin față de anul 2019”. [3]

În anul 2020 a avut loc o scădere cu 412,3 milioane lei (cu 23%) față de anul 2019 a tranzacțiilor de leasing cu mijloace fixe, valoarea lor totală fiind de 1,4 miliarde lei. Partea preponderentă (93%) a acestor tranzacții au fost legate de mijloacele de transport în valoare de 1,3 miliarde lei, din care autoturismele au constituit 0,9 miliarde lei. [27]

Criza pandemică a avut o anumită influență asupra sistemului național de asigurări. Astfel, Biroul Național de Statistică informează că „în anul 2020 primele brute subscrise au constituit 1453,6 mil. lei, fiind în descreștere cu 10,6% față de primele brute subscrise în anul 2019. Despăgubirile și indemnizațiile de asigurare plătite în anul 2020 au însumat 607,0 mil. lei și s-au redus cu 8,5% față de achitățile efectuate în anul 2019”. [28]

În 2020 companiile de asigurări au obținut un profit net total în volum de 87,3 milioane lei, pe când în anul 2019 ale au avut o pierdere 14,8 milioane lei. [21]

Ca efect amânat la crizei pandemice s-au manifestat ritmuri înalte ale inflației de la începutul anului 2021. Astfel, în perioada ianuarie-octombrie 2021 rata inflației a crescut de la 0,22% până la 8,81%. [29]

Trebuie de recunoscut faptul, că o bună parte a factorilor determinanți ai creșterii inflației sunt de natură externă. În special, un impuls puternic pentru accelerarea ritmurilor de creștere a inflației va fi aplicat de către creșterea prețurilor la resursele energetice.

Criza pandemică foarte a afectat și piața valutară a Republicii Moldova. În conformitate cu datele Băncii Naționale a Moldovei, „rulajul total al valutilor tranzacționate contra lei moldovenești, a însumat echivalentul a 14113,7 milioane dolari SUA, fiind în scădere cu 9,2 la sută în raport cu anul precedent, pe fondul încetării activității economice și scăderii comerțului internațional cauzate de pandemia COVID-19”. [30]

În același timp, cursul de schimb mediu anual Lei/Euro s-a mărit cu 0,4%, iar rata de schimb Lei/Dolar SUA s-a redus cu 1,5%. [3]

CONCLUZII

Criza pandemică globală, fiind o parte componentă a procesului de globalizare economică, a avut un impact complex asupra economiei Republicii Moldova. Această influență a pornit cu răspândirea pandemiei, care a aplicat o lovitură puternică de ordin demografic, social, politic și de altă natură. Impactul economic a pornit prin suprasolicitarea sistemului medical și izolarea unei mari părți a populației. Drept efect derivat a fost limitarea și, uneori chiar încetarea, activității unor agenți economici. Aceasta, la rândul ei, a avut consecințe complexe asupra diferitelor sectoare ale economiei, o mare parte din ele au avut rezultate economice și financiare negative. Într-o anumită măsură, consecințele economice ale crizei pandemice se manifestă în prezent în forma periclitării ritmurilor dezvoltării economice a țării, pierderilor agenților economici, schimbării structurii relațiilor comerciale ale țării, afectării procesului investițional și a sistemului financiar al țării, mării ritmurilor de creștere a inflației. Unele urmări ale crizei pandemice vor avea un efect propagat exprimat prin mărirea continuă a datoriei de stat. Odată ce pandemia mondială încă este în derulare, fenomenul crizei economice pandemice urmează să fie cercetat în continuare.

BIBLIOGRAFIE

1. Сможет ли она восстановиться в 2021-м?, <https://rus.azattyq.org/a/covid-19-has-hit-the-world-economy-hard-can-it-recover-in-2021/31001832.html>, [Accesat la 9 decembrie 2021]
2. Republica Moldova: Retrospectiva anului economic 2020, <https://www.dw.com/ro/republica-moldova-retrospectiva-anului-economic-2020/a-56062521>, [Accesat la 2 decembrie 2021]
3. Moldova în cifre, breviar statistic, <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2195> [Accesat la 3 decembrie 2021]
4. În prima jumătate a anului, PIB-ul Moldovei a sporit cu 11,7%, <http://www.infotag.md/economics-ro/294089/> [Accesat la 4 decembrie 2021]
5. Valoarea producției industriale fabricate pe Regiuni/Raioane, Unitatea de măsură și Ani, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_14%20IND_IND020/IND020200reg.px/table/tableViewLayout1/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802 [Accesat la 6 decembrie 2021]
6. Indicii volumului producției industriale, anul precedent=100 pe Activități economice și Ani, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_14%20IND_IND010_serii%20anuale/IND010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802 [Accesat la 6 decembrie 2021]
7. Producția globală agricolă pe Ramuri ale agriculturii, Ani, Categoriile de gospodării și Unitatea de măsură,

- https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_16%20AGR_AGR010/AGR010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=ea110950-e3b8-48b2-ab67-0ce79454739c [Accesat la 6 decembrie 2021]
8. Comerțul exterior pe Indicatori, Grupe de țări și Ani, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_21%20EXT_EXT010_serii%20anuale/EXT010100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 [Accesat la 6 decembrie 2021]
 9. Comerțul cu amănuntul și ridicata în anul 2020: cifra de afaceri, <https://monitorul.fisc.md/editorial/comertul-cu-amanuntul-si-ridicata-in-anul-2020-cifra-de-afaceri.html> [Accesat la 6 decembrie 2021]
 10. Transportul de pasageri și mărfuri în anul 2020, <https://aita.md/transportul-de-pasageri-si-marfuri-in-anul-2020/> [Accesat la 6 decembrie 2021]
 11. Populația cu reședința obișnuită, la începutul anului pe Ani, Medii și Sexe, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice_POPrec_POP010/POP010100rcl.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 [Accesat la 7 decembrie 2021]
 12. Numărul salariaților pe Activități economice, Indicatori, Ani, Sector și Sexe, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_03%20FM_SAL020/SAL020100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=5aad211e-2f63-43c6-9796-f49f4cfe6cf [Accesat la 8 decembrie 2021]
 13. Republic of Moldova - Social progress index (highest = best), <https://knoema.com/atlas/Republic-of-Moldova/topics/World-Rankings/World-Rankings/Social-progress-index> [Accesat la 8 decembrie 2021]
 14. Calitatea vieții și bunăstarea socială: Ce loc ocupă Republica Moldova în clasamentul mondial // RAPORT, <https://www.jurnal.md/ro/news/bcd81f717d3358b1/calitatea-vietii-si-bunastarea-sociala-ce-loc-ocupa-republica-moldova-in-clasamentul-mondial-raport.html> [Accesat la 10 decembrie 2021]
 15. Principalii indicatori ai activității întreprinderilor pe activități economice, 2014-2020, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT020/ANT020100.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 [Accesat la 10 decembrie 2021]
 16. Activitatea și poziția financiară a agenților economici după mărime și activități economice, https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT_ANT030/ANT030060.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 [Accesat la 9 decembrie 2021]
 17. Raport privind situația în domeniul datoriei sectorului public, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe anul 2020, <https://mf.gov.md/sites/default/files/Raportul%20pe%20anul%202020%20DSP.pdf> [Accesat la 8 decembrie 2021]
 18. Investiții în active, <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=134> [Accesat la 8 decembrie 2021]
 19. Luchian Ivan, Filip Angela. Evoluția activității investiționale în Republica Moldova în condițiile crizei pandemice. In: ALECU Ciprian Ionel, JIJIE Dumitru Tudor, DONCEAN Marilena, “Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”, Volumul XL, Editura „Performantica”, Iași, 2021, p. 301-312
 20. Poziția investițională internațională, <https://www.bnm.md/ro/tipuri-de-publicatii/pozitia-investitionala-internationala> [Accesat la 6 octombrie 2021]

21. Raportul anual al Comisiei Naționale a Pieței Financiare, <https://www.cnpf.md/storage/files/files/Raport%20Anual%20CNPf%202020.pdf> [Accesat la 29 noiembrie 2021]
22. Informație privind activitatea economico-financiară a băncilor din RM, <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/drsb/DRSB1.xhtml?id=0&lang=ro> [Accesat la 2 decembrie 2021]
23. Situația financiară a sectorului bancar pentru anul 2020, <https://www.bnm.md/ro/content/situatia-financiara-sectorului-bancar-pentru-anul-2020> [Accesat la 30 noiembrie 2021]
24. Ratele medii ponderate anuale ale dobânzilor la creditele noi acordate și ale depozitelor noi atrase și volumele aferente, <https://www.bnm.md/bdi/pages/reports/dpmc/DPMC4.xhtml?id=0&lang=ro> [Accesat la 7 decembrie 2021]
25. Evoluția transferurilor de mijloace bănești din străinătate efectuate în favoarea persoanelor fizice prin intermediul băncilor din Republica Moldova în anul 2020 (decontări nete), <https://www.bnm.md/ro/content/evolutia-transferurilor-de-mijloace-banesti-din-strainatate-efectuate-favoarea-33> [Accesat la 3 decembrie 2021]
26. Vânzări record de apartamente în Chișinău în anul 2020!, <https://acesimobil.md/blog/vanzari-record-apartamente-chisinau-2020> [Accesat la 6 decembrie 2021]
27. Activitatea companiilor de leasing în anul 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6982> [Accesat la 2 decembrie 2021]
28. Activitatea asigurătorilor în anul 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6951> [Accesat la 1 decembrie 2021]
29. Rata anuală a inflației, <https://www.bnm.md/ro/content/rata-inflatiei-0> [Accesat la 3 decembrie 2021]
30. Raportul anual al Băncii Naționale a Moldovei pentru anul 2020, [https://www.bnm.md/files/Raport_Anual_2020%20\(1\).pdf](https://www.bnm.md/files/Raport_Anual_2020%20(1).pdf) [Accesat la 14 decembrie 2021]